

Veiligheidsrisico's van wel of niet terughalen IS-vrouwen en kinderen: dringend behoefte aan nieuwe evaluatie door NCTV

1 Samenvatting

De vraag of Nederland zijn IS-vrouwen en kinderen moet terughalen uit Syrië is zeer actueel door de snel verslechterende omstandigheden in de Koerdische kampen en de internationale druk op Nederland om zijn eigen burgers terug te halen. Veiligheidsaspecten van het terughalen vormen een belangrijk element in de besluitvorming van onze regering. Over de risico's van het terughalen van de vrouwen en kinderen hebben de NCTV en AIVD de afgelopen jaren uitvoerig gerapporteerd. Veel minder is er geschreven over de risico's van niet terughalen, terwijl veel organisaties nu juist waarschuwen dat de kinderen in de kampen radicaliseren wanneer wij ze niet snel terughalen. De laatste evaluatie van de NCTV van de risico's van wel en niet terughalen dateert van drie jaar geleden en is gebaseerd op verouderde informatie. Gezien de recente ontwikkelingen is er dringend behoefte aan een nieuwe evaluatie die uitmondt in een duidelijke conclusie welke optie voor Nederland het minst gevaarlijk is.

2 Toenemende internationale druk om vrouwen en kinderen uit Syrië te repatriëren

De druk om vrouwen en kinderen van IS-strijders uit Syrië terug te halen, wordt steeds groter nu de situatie in de kampen de laatste maanden snel is verslechterd. In kamp al-Hol zijn sinds het begin van dit jaar al 42 mensen vermoord onder wie een medewerker van Artsen Zonder Grenzen¹. De kampen hebben zich ontwikkeld tot mini-kalifaatjes waar fanatieke Tsjetsjeense vrouwen met eigen rechtbanken de dienst uitmaken, terwijl de Koerden de controle over de kampen beginnen te verliezen.

De Verenigde Naties hebben hun lidstaten al meerdere malen dringend opgeroepen om hun vrouwen en kinderen zo snel mogelijk terug te halen uit Syrië². Dezelfde oproep is gedaan door de Amerikaanse regering die vreest dat de kinderen in de kampen opgroeien tot een nieuwe generatie jihadisten waartegen we over 10-15 jaar zullen moeten vechten³. Ook het Europe Parlement heeft de EU-lidstaten opgeroepen zijn vrouwen en kinderen zo snel mogelijk terug te halen uit Syrië⁴. De Koerden hebben zeer recent opnieuw de internationale gemeenschap opgeroepen om hun vrouwen en kinderen op te halen uit de kampen omdat de kinderen daar dreigen te radicaliseren⁵. En tenslotte heeft de internationale mensenrechtenorganisatie Human Rights Watch onlangs weer een dringende oproep gedaan aan alle westerse landen om hun burgers terug te halen uit Syrië⁶.

¹ <https://www.kurdistan24.net/en/story/24116-SDF-arrests-10-ISIS-suspects-in-Syria%E2%80%99s-al-Hol-camp>

² <https://wnl.tv/2020/06/22/vn-landen-moeten-is-vrouwen-en-kinderen-terughalen/>

³ <https://www.stripes.com/news/middle-east/centcom-chief-says-syrian-refugee-camp-is-a-breeding-ground-for-isis-2-0-1.641069>

⁴ <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20200626IPR82110/meps-demand-urgent-help-for-children-detained-in-syrian-camps>

⁵ <http://kinderenteruguitkalifaat.nl/wp-content/uploads/2021/03/20210318-AANES-press-release.pdf>

⁶ <https://www.hrw.org/news/2021/03/23/thousands-foreigners-unlawfully-held-ne-syria>

De verslechterde veiligheidssituatie in de kampen en het gevaar van verdere radicalisering van de kinderen hebben onze buurlanden Duitsland⁷ en België⁸ al doen besluiten om op korte termijn hun vrouwen en kinderen terug te halen.

3 Politieke besluitvorming in Nederland

In tegenstelling tot zijn buurlanden maakt Nederland nog geen aanstalten tot het repatriëren van zijn vrouwen en kinderen omdat drie van de grootste politieke partijen (VVD, PVV en CDA) zich tot nu toe daartegen verzet hebben. Deze partijen vinden dat de vrouwen hun recht op terugkeer verloren hebben door zich aan te sluiten bij een terroristische organisatie. Zij vinden daarom dat de vrouwen berecht moeten worden door een internationaal tribunaal in de regio. Ook voeren zij aan dat terughalen te gevaarlijk zou zijn voor Nederlandse hulpverleners. En tenslotte wordt gewezen op de veiligheidsrisico's van terughalen voor de Nederlandse samenleving, waarbij ze zich beroepen op rapporten van de NCTV en AIVD. Zo stelde CDA Kamerlid Van Helvert in juni 2019: *“We moeten er wel rekening mee houden dat het een doelbewuste strategie is van IS om deze vrouwen heel zielig in beeld te brengen in de hoop dat westerse landen hen terugnemen zodat ze het IS werk voort kunnen zetten. Dat is niet iets dat ik heb bedacht, maar daar waarschuwen onze inlichtingendiensten zoals de AIVD voor, en daar zullen we dus heel duidelijk op moeten acteren en niet in de val moeten trappen die IS voor ons zet”*⁹.

Van de drie genoemde argumenten tegen repatriëring zijn de eerste twee intussen achterhaald. Er is geen enkel zicht op de komst van een internationaal tribunaal in de regio binnen afzienbare tijd¹⁰. De veiligheidsrisico's van hulpverleners bij terughalen zijn gering omdat het Amerikaanse leger¹¹ en het Rode Kruis¹² daarbij zullen assisteren. Het enige argument dat overblijft, zijn de veiligheidsrisico's voor de Nederlandse samenleving bij terughalen van de vrouwen en kinderen.

Over deze veiligheidsrisico's wordt de regering geadviseerd door twee verschillende inlichtingendiensten: de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) die valt onder het Ministerie van Justitie en Veiligheid, en de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) die valt onder het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Zoals goede veiligheidsdiensten betaamt, geven zij geen informatie over de mate waarin zij samenwerken, maar we mogen veronderstellen (en hopen) dat de samenwerking intensief is.

4 Risico's van terughalen volgens NCTV en AIVD

Gezien de belangrijke rol die de rapporten van de inlichtingendiensten spelen bij de bepaling van het Nederlandse beleid, hebben we de rapporten van beide diensten over de afgelopen vijf jaar tegen het licht gehouden. Hierbij is speciaal gelet op de vraag of deze rapporten een evenwichtig beeld

⁷ <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/12/21/duitsland-repatrieert-drie-is-vrouwen-en-kinderen-uit-syrische-kampen-a4024637>

⁸ <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/03/04/de-croo-kinderen-kamp/>

⁹ <http://kinderenteruguitkalifaat.nl/wp-content/uploads/2020/07/20190603-EO-Nieuwlicht-Moeten-we-IS-vrouwen-en-kinderen-ophalen-of-niet.pdf>

¹⁰ <https://icct.nl/publication/prosecution-of-isis-fighters-by-autonomous-administration-of-north-east-syria/>

¹¹ <https://nos.nl/artikel/2310069-ambassadeur-vs-herhaalt-wij-kunnen-helpen-bij-ophalen-is-vrouwen-en-kinderen.html>

¹² <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/rode-kruis-is-bereid-vrouwelijke-jihadisten-en-hun-kinderen-op-te-halen~b386f825/>

schetsen van de risico's van terughalen en niet terughalen. Een overzicht van de geraadpleegde rapporten wordt gegeven in hoofdstuk 9.

De algehele conclusie is dat de rapporten bijna uitsluitend schrijven over de risico's van terughalen en nauwelijks over de risico's van niet-terughalen. De enige uitzondering daarop vormt een intern evaluatierapport van de NCTV dat werd opgesteld in mei 2018 en dat in december 2018 aan de Tweede Kamer werd aangeboden als bijlage bij een brief van minister Grapperhaus¹³. Dit rapport kreeg helaas weinig bekendheid totdat het door de Volkskrant werd ontdekt in november 2019¹⁴ en het aanleiding vormde tot vragen van Kamerleden die het rapport een jaar tevoren blijkbaar over het hoofd hadden gezien¹⁵.

Hieronder geven we een overzicht van risico's van terughalen die in de rapporten van NCTV en AIVD genoemd worden. We plaatsen hierbij kanttekeningen in het geval wij van mening zijn dat bepaalde risico's overdreven zijn of irreëel.

4.1 Plegen van aanslagen door teruggekeerde vrouwen

Het risico dat terugkeerders in Nederland aanslagen kunnen gaan plegen, komt voor het eerst ter sprake in de AIVD en NCTV rapporten van 2017. Het AIVD rapport "Terugkeerders in beeld"¹⁶ uit februari 2017 stelt dat:

"Personen die terugkeren van een verblijf in een jihadistisch strijdgebied vormen een belangrijk onderdeel van de bredere jihadistische dreiging tegen Nederland. De dreiging die uitgaat van terugkeerders is potentieel groot en kan variëren van radicalisering en rekrutering van personen tot het voorbereiden en plegen van aanslagen."

In dit rapport wordt nog niet specifiek gesproken over vrouwen. Dit is wel het geval in het AIVD rapport van november 2017 met de titel "Jihadistische vrouwen, een niet te onderschatten dreiging"¹⁷. Hierin wordt gesteld dat dat ook vrouwen in Nederland aanslagen kunnen plegen:

"Er zijn meerdere gevallen in Europa bekend van vrouwen die in ISIS-propaganda en door ISIS-sympathisanten worden geprezen, omdat zij in naam van ISIS aanslagen wilden uitvoeren. Bijvoorbeeld de vrouwen die – aangestuurd vanuit ISIS-gebied – in september 2016 een auto met gasflessen en benzine achterlieten bij de Notre Dame in Parijs. De mogelijkheid bestaat dat een vrouw in Nederland, geïnspireerd door jihadistische propaganda of gestimuleerd door jihadistische personen in of buiten het strijdgebied, ervoor kiest om een aanslag te plegen."

Dit gevaar bestaat vooral bij vrouwen die in Syrië een wapentraining hebben gekregen en daarna zijn teruggekeerd:

"Een deel van de Nederlandse vrouwen bij ISIS komt direct in aanraking met geweld. Sommigen hebben wapentraining gekregen. Vrouwen in het strijdgebied hebben

¹³ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2018/12/06/tk-bijlage-veiligheidsimplicaties-wel-niet-terughalen-an-uitreizigers-en-minderjarige-kinderen>

¹⁴ <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/nctv-terugkeer-van-naar-syrie-uitgereisde-moeders-en-kinderen-is-beter-voor-nationale-veiligheid~bcbc27b1/>

¹⁵ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/11/11/tk-beantwoording-vragen-gesteld-tijdens-plenair-debat-op-6-november-2019>

¹⁶ <https://www.aivd.nl/onderwerpen/terrorisme/documenten/publicaties/2017/02/15/aivd-publicatie-terugkeerders-in-beeld>

¹⁷ <https://www.aivd.nl/onderwerpen/terrorisme/documenten/publicaties/2017/11/17/jihadistische-vrouwen>

toestemming om wapens en zelfmoordgordels te dragen, en een aanzienlijk aantal Nederlandse vrouwen doet dit ook.”

Door een tekort aan mannelijke strijders wordt verwacht dat IS ook vrouwen zal gaan inzetten bij de strijd in Irak en Syrië, en dat vrouwen met geweldservaring terugkeren naar Nederland:

“Door een toenemend tekort aan mannelijke strijders zijn sommige jihadistische strijdgroepen, zoals ISIS, waarschijnlijk bereid om vrouwen in te zetten. De rol van de vrouwen die achterblijven in het strijdgebied kan gewelddadig worden. Als dit het geval is, kunnen ook Nederlandse vrouwen worden opgeroepen om met geweld deel te nemen aan de strijd in Syrië en Irak. Dit kan ertoe leiden dat zij daar omkomen of met geweldservaring terugkeren naar Nederland.”

Vrouwen die vanaf 2017 terugkeren worden als extra gevaarlijk beschouwd:

Met de toenemende militaire druk op de strijdgroepen in Syrië en Irak proberen meer Nederlandse vrouwen het gebied te ontvluchten. Huidige terugkeerders verschillen van degenen die voor 2017 zijn teruggekeerd. Vrouwen die er nu nog zijn, verblijven gemiddeld al 3 jaar in Syrië of Irak. Deze vrouwen zijn langer blootgesteld aan geweld en hebben een internationaal jihadistisch netwerk opgebouwd. Waarschijnlijk behoudt een aanzienlijk deel na terugkomst in Nederland haar jihadistisch gedachtegoed en connecties.

Ook de NCTV begint vanaf 2017 te waarschuwen voor het gevaar van aanslagen door vrouwen. In juni 2017 schrijft de dienst:

Naarmate ISIS in Syrië en Irak meer onder druk komt te staan, lijkt het steeds meer voor de hand te liggen dat ISIS ook vrouwen voor aanslagen in Europa wil gaan inzetten. In het afgelopen jaar waren er al enkele (pogingen tot) aanslagen buiten Syrië en Irak waarbij vrouwen betrokken waren. Enkele van deze vrouwen zouden nauwe banden hebben met en/of aangestuurd zijn door ISIS-leden¹⁸

De waarschuwingen voor Nederlandse vrouwen die met geweldservaring terugkeren uit Syrië worden herhaald in de NCTV evaluatie van mei 2018 en in alle latere DTN rapporten. Zelfs in het meest recente rapport (DTN 53) wordt nog gewaarschuwd voor het gevaar van terugkerende vrouwen.

Kanttekeningen

Bij het actief ophalen van vrouwen door de Nederlandse overheid is de kans dat zij aanslagen zullen gaan plegen uitermate klein, en wel om de volgende redenen:

(a) Ze zijn er niet toe in de gelegenheid

Vrouwen die terugkeren uit Syrië worden bij aankomst op Schiphol meteen in hechtenis genomen. Zij blijven in voorarrest tot zij voor de rechter zijn verschenen en tot een gevangenisstraf zijn veroordeeld. Trouwe IS-aanhangsters zullen tot een relatief lange straf veroordeeld worden, en ook na het uitzitten van hun straf nog gevolgd worden door de AIVD. De kans dat zij daadwerkelijk een aanslag kunnen plegen, is minimaal.

(b) Ze hebben geen motief om een aanslag te plegen

¹⁸ DTN 45

In de NCTV en AIVD rapporten wordt steeds gesproken over aanslagen die terugkeerders *zouden kunnen* plegen. In de praktijk gaat het echter niet zozeer over wat mensen *zouden kunnen* doen, maar om wat ze *willen* doen. Bij teruggekeerde IS-vrouwen moeten we ons daarom afvragen wat voor motief ze zouden hebben voor het plegen van aanslagen.

Voordat zij naar Syrië vertrokken, had geen van de vrouwen ooit plannen gehad om in Nederland een aanslag te plegen. Ze vertrokken in de verwachting dat ze in Syrië een islamitische heilstaat zouden vinden, of alleen omdat ze hun man wilden (of moesten) volgen¹⁹. Intussen is hun droom van het kalifaat vervlogen en willen ze alleen nog een veilige plek voor zichzelf en hun kinderen. Wat voor belang zouden zij erbij hebben om hier aanslagen te plegen?

Bij alle vrouwen met kleine kinderen ligt de eerste prioriteit bij de zorg voor die kinderen. Het is zeer onwaarschijnlijk dat zij de toekomst van hun kinderen in gevaar zullen brengen door aanslagen te plegen waarbij ze zelf omkomen of de rest van hun leven in de gevangenis moeten doorbrengen. Ervaringen met teruggekeerde Syriëgangers in België laten zien dat het overgrote deel van hen positieve tekenen van re-integratie vertoont en hun extremistische ideologie achter zich lijkt te hebben gelaten²⁰.

(c) Vrouwen voelen zich minder aangetrokken tot geweld dan mannen

Een groot verschil in motivatie tussen mannen en vrouwen die zich bij IS aansloten was de drang tot oorlogvoeren. In DTN rapport 44 wordt gesteld dat:

“Een deel van deze jonge personen (uitreizigers) beschikt over relatief weinig diepgaande kennis over het gedachtegoed en heeft evenmin een sterk religieus-ideologische motivering voor het jihadisme. Voor hen is de gewelddadige subcultuur ook een manier om zich af te zetten tegen autoriteiten.”

De “jonge personen” die zich tot de gewelddadige subcultuur aangetrokken voelden, waren uitsluitend mannen. Oorlog voeren is een typisch “mannending”, zelfs in het hele dierenrijk. Het biologisch symbool voor mannetjes is een speer en schild (en voor vrouwtjes een handspiegel). Veel van de jonge mannen die naar Syrië vertrokken, waren liefhebbers van gewelddadige video games²¹. De strijd in Syrië bood hen de gelegenheid om in het echt oorlog te voeren met een religieus doel als excuus.

Bij vrouwen speelde de aantrekkingskracht van geweld geen enkele rol. In het kalifaat was het oorlogvoeren uitsluitend voorbehouden aan mannen. Pas in het laatste stadium van het kalifaat werden getracht om ook vrouwen in te zetten bij de strijd. Er zijn echter geen bewijzen dat dit ook werkelijk op enige schaal is gebeurd. De Koerden, die het hardst gevochten hebben tegen IS, beschouwen de vrouwen dan ook niet als strijders en zij zijn niet van plan hen te vervolgen²².

Naast de geringe interesse van vrouwen in het voeren van oorlog hebben de meeste van hen ook weinig technische kennis van wapens en explosieven. Er is in Europa nog nooit een geslaagde aanslag gepleegd door IS-vrouwen met een zelfgemaakte bom. De enige poging daartoe in 2016 bij de Notre Dame in Parijs mislukte doordat de vrouwen er niet in slaagden hun auto met gasflessen te laten ontploffen.

¹⁹ Marion van San, 2019. Kalifaatontvluchters. Prometheus, 304 pp.

²⁰ <https://ocad.belgium.be/terugkeer-van-belgische-kinderen-en-hun-moeders-uit-conflictzone-in-syrie/>

²¹ Marion van San 2019. Kalifaatontvluchters, Prometheus.

²² Met uitzondering van leden van de Al Khansaa Brigade, de vrouwelijke politie van ISIS. Nederlandse vrouwen hebben hier voor zover bekend geen deel van uitgemaakt.

4.2 Verspreiden van propaganda door teruggekeerde vrouwen

De DTN rapporten wijzen op het gevaar dat teruggekeerde vrouwen in Nederland jihadistische propaganda zullen gaan verspreiden waarin ze gebruik maken van het leed dat hen en hun kinderen in de kampen is aangedaan. Gesteld wordt dat de terugkeer van vrouwen en kinderen “gepaard kan gaan met het uitoefenen van publicitaire druk vanuit een slachtofferrol om overheidsaandacht voor de risico's te verminderen. Ook kunnen omstandigheden tijdens de opvang en/of tijdens detentie worden benut in jihadistische propaganda”²³.

Kanttekeningen

De aanname is dat veel van de vrouwen na terugkeer nog trouw zullen blijven aan IS. Tot nu toe zijn daar geen bewijzen voor. Wel hebben enkele Nederlandse vrouwen tijdens interviews in de kampen aangegeven dat zij nog steeds achter IS staan. In hun situatie konden zij echter moeilijk iets anders zeggen; openlijk afstand nemen van IS zou hun leven in gevaar brengen. De kampen worden gedomineerd door fanatieke IS-aanhangers die “afvallige” vrouwen berechten en vermoorden. Ook is het betuigen van steun aan IS de enige hoop voor de vrouwen om uit de kampen te kunnen ontsnappen (ze hebben de hoop verloren dat de Nederlandse regering hen zal helpen). Tenslotte geloven een aantal vrouwen in Syrië waarschijnlijk nog oprecht in de IS-idealen omdat ze jarenlang gehersenspoeld zijn door de organisatie en niet in aanraking zijn gekomen met andere ideeën.

Zelfs wanneer de vrouwen na terugkeer in Nederland nog steeds vasthouden aan de IS-ideologie, krijgen zij geen kans om daarvoor propaganda te maken. Bij aankomst in Nederland worden zij meteen in hechtenis genomen, en hebben zij geen toegang meer tot sociale media. De gevangenisstraf die zij opgelegd krijgen, zal evenredig zijn met hun getoonde loyaliteit aan IS. Vrouwen die tot het laatst vanuit Syrië propaganda voor IS zijn blijven maken, zullen voor jaren uit beeld verdwijnen. Zo lang we ze *niet* terughalen uit Syrië, kunnen ze daar nog wél doorgaan met het maken van propaganda voor IS.

De NCTV vreest dat teruggekeerde vrouwen het leed in de kampen zullen gebruiken voor jihadistische propaganda. Maar om over het leed van de vrouwen en kinderen in de kampen te berichten, hoeft men niet per se jihadist te zijn. Een groot aantal vooraanstaande organisaties en personen hebben de afgelopen jaren gewezen op de schrijnende omstandigheden waaronder vrouwen en kinderen worden vastgehouden in Syrië. Genoemd kunnen worden de Verenigde Naties²⁴, het Europe Parlement²⁵, een groep van 200 Europese academici²⁶, Human Rights Watch²⁷, de Nederlandse ombudsman²⁸ en onze oud-Minister van Defensie Jeanine Hennis²⁹. Men kan de berichtgeving van deze organisaties en personen moeilijk beschouwen als jihadistische propaganda.

²³ DTN 46

²⁴ <https://wnl.tv/2020/06/22/vn-landen-moeten-is-vrouwen-en-kinderen-terughalen/>

²⁵ <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20200626IPR82110/meps-demand-urgent-help-for-children-detained-in-syrian-camps>

²⁶ <https://www.middleeasteye.net/opinion/european-families-stranded-northeastern-syria-must-be-repatriated>

²⁷ <https://www.hrw.org/news/2021/03/23/thousands-foreigners-unlawfully-held-ne-syria>

²⁸ <https://www.trouw.nl/nieuws/kinderombudsman-wachten-is-onacceptabel-haal-kinderen-terug-uit-syrie~b62f4e2b/>

²⁹ <https://www.trouw.nl/nieuws/jeanine-hennis-haal-is-kinderen-naar-nederland~bd5b4ac5/>

4.3 Plegen van aanslagen door teruggekeerde kinderen

Het gezamenlijke NCTV/AIVD rapport "Minderjarigen bij ISIS"³⁰ uit april 2017 schetst een zorgwekkend beeld van de indoctrinatie van kinderen die onder IS bewind leefden. Doel van IS was de kinderen al op zo jong mogelijke leeftijd klaar te stomen voor de strijd. Het is begrijpelijk dat de terugkeer van dergelijke kinderen in Nederland met de nodige zorg bekeken werd:

"De grootste dreiging voor de Nederlandse samenleving gaat uit van kinderen die een gevechtsopleiding hebben gekregen in een trainingskamp of die directe gevechtservaring hebben opgedaan. Deze minderjarigen hebben een traject van bewuste gewenning aan gruwelijkheden doorlopen en kunnen hierdoor getraumatiseerd zijn. Deze ervaringen verlagen mogelijk de drempel voor het gebruik van geweld."

Latere NCTV rapporten leggen eveneens de nadruk op de veiligheidsrisico's van teruggekeerde kinderen:

Bij terugkeer van kinderen met een Nederlandse link is niet uitgesloten dat er van hen een dreiging uit kan gaan tegen de Nederlandse samenleving. De minderjarigen hebben een traject van bewuste afstomping en gewenning aan gruwelijkheden doorlopen en zijn mogelijk gewelddadig. Daarnaast is het mogelijk dat ISIS doelbewust minderjarigen zal inzetten voor een terroristische daad in Europa (DTN 44).

Kanttekeningen

Het grootste deel van de kinderen in de kampen is momenteel nog onder de zes jaar. De indoctrinatie door IS of door hun IS-gezinde moeders heeft nog geen vat op hen gekregen. Bij terugkeer in Nederland zullen de kinderen in pleeggezinnen geplaatst worden, waar zij begeleid worden door psychologen die helpen te deradicaliseren. Volgens deskundigen zijn kinderen onder de tien jaar nog gemakkelijk te deradicaliseren³¹. Bij een langer verblijf in de kampen zullen zij echter verder radicaliseren. In dat geval is het risico groot dat zij zich in de toekomst zullen wreken met terreuraanslagen³².

5 Veiligheidsrisico's van *niet* terughalen

Op 6 december 2018 stuurde minister Grapperhaus een brief aan de Tweede Kamer met als bijlage een NCTV rapport getiteld "Veiligheidsimplicaties wel of niet terughalen van uitreizigers en minderjarige kinderen"³³. In deze evaluatie, die al dateerde uit mei 2018, worden ook een aantal risico's genoemd van *niet* terughalen. De notitie vormt een verrassende uitzondering op de reeks van standaard DTN rapporten waarin de risico's van niet-terughalen nauwelijks worden genoemd.

³⁰ <https://www.aivd.nl/publicaties/2017/04/06>

³¹ <https://www.middleeasteye.net/fr/entretiens/bernard-de-vos-ne-pas-rapatrier-ces-enfants-peut-les-conduire-developper-ressentiment-belgique>

³² <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/haal-je-vrouwelijke-syriegangers-en-hun-kinderen-niet-terug-dan-is-het-wachten-op-aanslagen~bab200de/>

³³ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2018/12/06/tk-bijlage-veiligheidsimplicaties-wel-niet-terughalen-an-uitreizigers-en-minderjarige-kinderen>

De genoemde NCTV evaluatie dateert echter al van bijna 3 jaar geleden, en intussen is de situatie in Syrië drastisch veranderd. Na de val van de laatste IS-enclave Baghouz in maart 2019 werden tienduizenden IS-vrouwen en kinderen gevangen genomen door de Koerdische strijdkrachten en overgebracht naar opvangkampen in noordoost Syrië. Deze kampen waren niet berekend op een dergelijk toevloed, en de vrouwen en kinderen leven daar onder mensonterende omstandigheden. De Koerden zijn niet in staat om de inwoners van de kampen onder controle te houden, en radicale Tsjetsjeense vrouwen maken er de dienst uit. Een langer verblijf van de vrouwen en kinderen in de kampen wordt nu algemeen als veel gevaarlijker ingeschat dan enkele jaren geleden, zoals we hieronder zullen toelichten.

5.1 Kinderen radicaliseren onder invloed van IS

Het grootste gevaar op dit moment is dat de kinderen in de kampen blootgesteld blijven aan IS-ideologie. IS heeft ook binnen de kampen nog een sterke invloed op de kinderen, wat te zien is in reportages uit de kampen³⁴.

Veel NGO's en deskundigen hebben al gewezen op het gevaar dat kinderen in de kampen opgroeien tot een nieuwe generatie jihadisten^{35, 36, 37}. Maar ook westerse regeringen zijn zich van dit gevaar bewust. In augustus 2020 drong de Amerikaanse bevelhebber voor het Midden-Oosten er bij de partnerlanden op aan om hun burgers, met name kinderen, te repatriëren uit het overvolle al-Hol-kamp waar hij vreesde “dat de verschrikkelijke omstandigheden hen in gevaar brengen voor radicalisering door ISIS”³⁸. Hij waarschuwde dat “de Verenigde Staten en hun bondgenoten zonder tussenkomst en nieuwe de-radicaliseringsinspanningen waarschijnlijk over 10 tot 15 jaar op het slagveld tegen de kinderen van al-Hol zouden vechten”. In februari 2021 herhaald de nieuwe Amerikaanse regering deze waarschuwing. Volgens waarnemend ambassadeur voor speciale politieke aangelegenheden Jeffrey DeLaurentis “zal de wereldwijde dreiging van ISIS toenemen als de internationale gemeenschap zijn burgers niet repatrieert”³⁹.

Ook de Duitse regering gaf in juli vorig jaar aan dat de vluchtelingenkampen Syrië een broedplaats zijn voor extremisme⁴⁰. Volgens het Federale Ministerie van Buitenlandse Zaken “wordt de ideologie van de terroristische militie van de Islamitische Staat (IS) en de uitvoering ervan daar doorgegeven, met name door buitenlandse IS-aanhangers, in georganiseerde leergroepen aan minderjarigen”.

In België verklaarde het Coördinatieorgaan voor de dreigingsanalyse OCAD begin deze maand dat “voor onze nationale veiligheid een gecontroleerde terugkeer de beste garantie biedt op een goede opvolging door alle bevoegde diensten”. Verder schrijft het OCAD dat de invloed van terreurgroep IS in de kampen nog steeds groot is. “Als we niets doen, blijven deze kampen een broeihaard voor

³⁴ <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/buitenland/artikel/5172124/syrie-duitsland-berlijn-al-hol-vluchtelingen-extremisme-terreur>

³⁵ https://usercontent.one/wp/youthatsocialrisk.be/wp-content/uploads/2020/07/Waarom-rapatreren-Belgische-kinderen-van-jihadistische-strijders_JUIN-2020_NL.pdf

³⁶ <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/haal-je-vrouwelijke-syriegangers-en-hun-kinderen-niet-terug-dan-is-het-wachten-op-aanslagen~bab200de/>

³⁷ <https://www.middleeasteye.net/fr/entretiens/bernard-de-vos-ne-pas-rapatreriez-ces-enfants-peut-les-conduire-developper-ressentiment-belgique>

³⁸ <https://www.stripes.com/news/middle-east/centcom-chief-says-syrian-refugee-camp-is-a-breeding-ground-for-isis-2-0-1.641069>

³⁹ <https://usun.usmission.gov/remarks-at-a-un-security-council-briefing-on-threats-to-international-peace-and-security-caused-by-terrorist-acts-via-rtc/>

⁴⁰ <https://www.sueddeutsche.de/panorama/terrorismus-berlin-fluechtlingslager-al-hol-ist-brutstaette-fuer-is-terror-dpa.urn-newsml-dpa-com-20090101-200718-99-836601>

radicalisering. Een stabiele en veilige omgeving voor de kinderen vergroot hun kans op een betere toekomst in onze samenleving.”⁴¹

5.2 Vrouwen ontsnappen zelf uit de kampen

Door de erbarmelijke leefomstandigheden in de kampen proberen de vrouwen te ontsnappen. Dit kan alleen met hulp van IS of van salafistische netwerken. Het afgelopen jaar zijn er naar schatting al 15 Nederlandse vrouwen met hun kinderen ontsnapt uit kamp al-Hol. Enkele daarvan zijn erin geslaagd een Nederlandse diplomatieke post in Turkije te bereiken, waarna zij zijn opgehaald door de Nederlandse marechaussee. De overige vrouwen bevinden zich nog in de plaats Idlib in Syrië. Een deel van hen is blijkbaar ook van plan om naar Nederland te reizen, terwijl een ander deel in de regio wil blijven.

De vrouwen die hebben weten te ontsnappen, danken hun vrijheid aan IS of aan hun salafistische vrienden in Nederland. Zij zullen de Nederlandse overheid blijven verwijten dat die nooit iets gedaan heeft om hen en hun kinderen te bevrijden uit de ellende van de kampen. Ontsnapte vrouwen die besluiten niet terug te keren naar Nederland kunnen vanuit Syrië ongestoord propaganda blijven maken voor IS. De kinderen die zij onder hun hoede hebben, zullen verder opgroeien met IS-ideologie en een haat tegen Nederland.

5.3 Toenemende verontwaardiging bij familieleden en vrienden in Nederland

De weigering van onze regering om de vrouwen en kinderen terug te halen, leidt bij familieleden en vrienden in Nederland tot toenemende verontwaardiging en frustratie. Het gevaar bestaat dat deze frustratie tot uitbarsting komt wanneer er door verder uitstel van repatriëring opnieuw vrouwen of kinderen komen te overlijden. In juni 2019 schreef de NCTV dat het eerdere overlijden van twee kinderen “nog niet tot heftige reacties of uitingen had geleid in de Nederlands-jihadistische beweging”⁴². Het feit dat het overlijden van kinderen toentertijd niet tot vergeldingsacties heeft geleid, is geen garantie dat dit de volgende keer niet zal gebeuren.

6 Conclusie

De rapporten van de NCTV en AIVD van de afgelopen jaren geven geen evenwichtig beeld van de veiligheidsrisico's die verbonden zijn aan het wel of niet terughalen van IS-vrouwen en kinderen. Met uitzondering van de NCTV notitie uit mei 2018 wordt er bijna uitsluitend gekeken naar de risico's van terughalen, terwijl de risico's van *niet* terughalen praktisch buiten beschouwing gelaten worden.

Veel van de veronderstelde risico's van terughalen zijn niet reëel. Teruggehaalde vrouwen die tot het laatst loyaal zijn gebleven aan IS zullen voor lange tijd de gevangenis in moeten, en hebben van daaruit geen kans om aanslagen te plegen of propaganda te maken. De kans dat de kinderen (nu nog merendeels onder de 6 jaar) aanslagen zullen gaan plegen is minimaal. Deze kinderen worden ondergebracht in pleeggezinnen en zijn nog zeer goed te deradicaliseren.

Niet terughalen van de vrouwen en kinderen betekent dat de vrouwen meer verbitterd zullen raken, en dat zij vanuit Syrië door kunnen gaan met het maken van propaganda voor IS. De kinderen groeien verder op onder invloed van IS en zullen later steeds moeilijker te deradicaliseren zijn.

⁴¹ <https://ocad.belgium.be/terugkeer-van-belgische-kinderen-en-hun-moeders-uit-conflictzone-in-syrie/>

⁴² DTN 50

Uiteindelijk komen de vrouwen en kinderen toch een keer terug naar Nederland; wij kunnen niet eeuwig weerstand bieden aan de druk van de VN, de VS en het Europe Parlement. Hoe langer we wachten met actief repatriëren, hoe groter de veiligheidsrisico's worden voor ons land.

De laatste evaluatie van de NCTV van de risico's van wel en niet terughalen dateert al van bijna drie jaar geleden. Omdat de situatie in Syrië intussen drastisch is veranderd, is er grote behoefte aan een nieuwe evaluatie. Het is belangrijk dat een dergelijke evaluatie zich niet beperkt tot een neutrale opsomming van de risico's van wel en niet terughalen, maar dat de NCTV op grond van zijn expertise tot een concrete conclusie komt omtrent de vraag welke van de risico's het grootst zijn: die van terughalen of van niet terughalen.

7 Slotopmerkingen

Het wel of niet terughalen van IS-vrouwen en kinderen vormt een zwaar dilemma voor alle westerse landen. Terwijl deskundigen unaniem van mening zijn dat terughalen de enige optie is, kampen regeringen met een gebrek aan politiek draagvlak. Verschillende Europese landen stonden begin 2019 al op het punt om te beginnen met repatriëren⁴³, maar moesten hun plannen opbergen toen uit peilingen bleek dat daarvoor geen draagvlak bestond onder hun bevolking.

De bevolking van West Europa is bang voor IS, en daardoor ook bang voor terugkerende vrouwen en kinderen. In dat opzicht heeft IS zijn doel bereikt: het zaaien van angst onder de burgerbevolking. Door die angst laten westerse landen zich ertoe verleiden hun humanitaire waarden overboord te zetten en onschuldige kinderen te laten verkommeren in gevangenkampen. Dit geeft IS een kans voor open doel om te laten zien hoe onmenselijk de westerse landen zijn, en hoe belangrijk het is dat radicale moslims daartegen in opstand komen.

Ons antwoord op het terrorisme van IS moet zijn dat wij vasthouden aan onze humanitaire waarden. Wij kunnen als beschaafd land geen eigen kinderen in de steek laten, zelfs niet wanneer het terughalen van hen en hun moeders een marginaal veiligheidsrisico voor ons land zou opleveren. Ten opzichte van de moeders mogen wij niet het principe hanteren van "oog om oog, tand om tand", maar moeten we laten zien dat wij een rechtsstaat zijn waarin iedereen die een fout gemaakt heeft de kans krijgt om zich te verdedigen in een eerlijk proces.

Het allerbelangrijkste is dat we ons niet bang laten maken door IS. In Nederland is (gelukkig) nog nooit iemand bij een IS-aanslag om het leven gekomen. De kans dat er in de toekomst een aanslag gepleegd zal worden door teruggekeerde vrouwen of kinderen is uitermate klein. De angst voor terugkerende IS-vrouwen en kinderen onder de Nederlandse bevolking is daarom niet gebaseerd op feiten maar op sensatieverhalen in de media⁴⁴ en bangmakerij door politici. Het is belangrijk dat de NCTV rapporten hiervoor niet misbruikt kunnen worden doordat ze geen duidelijke afweging maken van de risico's van wel en niet terughalen.

⁴³ DTN 49

⁴⁴ Zie bijvoorbeeld de BNNVARA documentaire over Samir A. met als titel "Staatsvijand Nr. 1" https://www.npostart.nl/2doc/19-10-2020/BV_101401915

8 Geraadpleegde documenten

AIVD 2017. Jihadistische vrouwen, een niet te onderschatten dreiging.

<https://www.aivd.nl/onderwerpen/terrorisme/documenten/publicaties/2017/11/17/jihadistische-vrouwen>

AIVD 2017. Terugkeerders in beeld.

<https://www.aivd.nl/onderwerpen/terrorisme/documenten/publicaties/2017/02/15/aivd-publicatie-terugkeerders-in-beeld>

NCTV 2015. Barometer van de dreiging - Tien jaar Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland 2005-2015.

<https://www.nctv.nl/onderwerpen/dtn/documenten/publicaties/2016/01/20/barometer-van-de-dreiging---tien-jaar-dreigingsbeeld-terrorisme-nederland-2005-2015>

NCTV 2016 – 2020. Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland, rapporten 41 t/m 53.

<https://www.nctv.nl/onderwerpen/dtn/documenten>

NCTV en AIVD 2017. Minderjarigen bij ISIS.

<https://www.aivd.nl/onderwerpen/terrorisme/documenten/publicaties/2017/04/06/minderjarigen-bij-isis-van-nctv-en-aivd>

NCTV 2018. Veiligheidsimplicaties wel of niet terughalen van uitreizigers en minderjarige kinderen uit kampen in Syrië. Bijlage bij brief van minister Grapperhaus aan de Tweede Kamer op 6 december 2018.

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2018/12/06/tk-bijlage-veiligheidsimplicaties-wel-niet-terughalen-an-uitreizigers-en-minderjarige-kinderen>